

FAMILIA TINĂRĂ ȘI SERVICIILE SOCIALE SPECIFICE

Trăila Cernescu

1. Aspecte generale

Din perspectiva sociologică, familia desemnează grupul de persoane unite prin căsătorie, filiație sau rudenie, care se caracterizează prin comunitate de viață, interese și întrajutorare. Dreptul definește familia ca fiind o formă de relații sociale dintre oameni legați între ei prin căsătorie sau rudenie¹. Așadar, familia reprezintă o realitate socială, în cadrul căreia există probleme de natură morală, psihologică, fiziologică și economică între cei care formează comunitatea de viață și de interese.

Dacă în privința elementelor definitorii noțiunea sociologică și noțiunea juridică de familie se suprapun, există însă o diferențiere sub aspectul realității vieții sociale. Spre exemplu, în cazul desfacerii căsătoriei prin divorț, relațiile de familie încetează sub aspect sociologic, dar continuă să existe în sens juridic.²

Familia ca fenomen social are inevitabil și un caracter istoric. Referitor la acest aspect K. Marx spunea: „Luați anumite trepte de dezvoltare a producției, a schimbului, a consumației și veți avea o formă corespunzătoare de orinduire socială, de organizare a familiei.”³

Întrucât familia este instituția care asigură perpetuarea și continuitatea societală, orice societate exercită, într-un grad determinat, o influență și un control asupra familiei și reclamă din partea ei, mai mult sau mai puțin explicit, îndeplinirea funcțiilor care-i revin.

Sub acest aspect, societatea socialistă din România elaborează programe proprii și specifice de acțiune asupra familiei, programe care vizează cu precădere funcția ei educativă în raport cu tinăra generație. Spre deosebire de alte sisteme sociale, sistemul socialist canalizează valențele și posibilitățile educative intrinseci ale familiei în direcția scopurilor generale stabilite și urmărite pe plan social.

Societatea noastră contemporană pretinde explicit familiei o anumită pregătire a copilului; familia trebuie să introducă organizat și conștient în practicile sale socializatoare idealul moral al societății; „Familia trebuie să fie cea dintâi școală în care copiii să învețe, odată cu regulile de comportare în viață și societate, prețuirea muncii, devotamentul

¹ Ion P. Filipescu, *Dreptul familiei*, Tipografia Universității București, 1979, p. 5.

² Ion P. Filipescu, *op. cit.* p. 6.

³ K. Marx și F. Engels, *Opere alese*, Ed. a III-a, București, Edit. politică, 1967, p. 414.

față de patrie și popor, față de partid și cauza socialismului".⁴ În fața familiei din România stă sarcina de a acționa ca un factor conștient și bine pregătit în vederea educării copiilor conform idealului caracteristic societății noastre, apărut și format în cadrul existenței noastre sociale.

Idealul social nu este însușit nici automat, nici instantaneu, nici perfect, astfel că se impune cu necesitate ca multe familii pentru a fi factori educativi, să fie educate ele însele. Acest lucru este realizat în societatea noastră printr-o multitudine de mijloace și metode, începând cu cele legislative: Codul familiei și dreptul familiei care prezintă condițiile de desfășurare a vieții de familie, și pune accent — din această perspectivă — pe responsabilitatea socială a familiei legată de nașterea, creșterea și educarea copilului și a tinerei generații; social-economice și educative; cursuri pentru părinți, conferințe, manifestări organizate prin intermediul mass-media, precum și servicii sociale destinate — în special — familiei tinere. Cu cât măsurile de educare a familiei sînt mai eficiente, cu atît este mai eficientă funcția ei educativă, fiind mai aptă să formeze tînăra generație în spiritul noului ideal social. Schimbarea intervenită în existență socială a familiei românești trebuie să dea naștere unei schimbări la fel de revoluționare în planul conștiinței.

2. Tendințe de întemeiere a familiei tinere

Procrearea și formarea familiilor, așa cum rezultă din literatura de specialitate, presupune două mijloace distincte de acțiune asupra nivelelor de fecunditate: a. decizia cuplului asupra numărului de copii pe care îi dorește și eșalonarea nașterilor; b. adoptarea măsurilor sociale și economice care să influențeze preferințele în materie de dimensiune a familiei.⁵ Aceste mijloace cu caracter democratic și umanitar presupun o înaltă responsabilitate socială, o conștientizare fundamentată din partea indivizilor, a raportului dintre aspirațiile lor și lumea care se construiește pentru ei.⁶

Între factorii socio-economici, valorile culturale și comportamentul reproductiv există următoarele relații:

⁴ Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român, 25—28 noiembrie 1974, București, Edit. Politică, 1975, p. 821.

⁵ Conférence mondiale de la population, Bucarest 19—30 août, 1974, Proiect de plan d'action mondial de la population.

⁶ P. H. Chombart de Lauwe, Pentru o sociologie a aspirațiilor, Cluj, Edit. Dacia, 1972

După opinia unor autori, valorile culturale joacă un rol tot mai important — alături de alți factori sociali și economici — în mecanismul fenomenului demografic*. Familia oferă societății un material uman, dar societății nu-i este indiferent faptul dacă pregătirea a fost conformă sau nu cu cerințele ei, dacă a fost sau nu eficientă, motiv pentru care acționează asupra instituției familiei prin intermediul unor reglementări economice, sociale și juridice.

Menționăm în acest sens interesul și preocupările importante dovedite de Partidul Comunist Român față de problematica tineretului, familiei, creșterii și educării copiilor, rolul femeii în familie și societate.

Conform rezultatelor unei cercetări asupra comportamentului demografic al tinerilor, populația investigată prezintă aproape în totalitate o tendință profamilistă. Vîrsta cuplului marital la întemeierea familiei este tină, subiecții investigați apreciind că vîrsta optimă pentru căsătoria femeilor s-ar situa în medie la 23,1 ani, iar a bărbaților la 26,4 ani.

Opinia populației cu privire la acest fenomen este influențată — printre alți factori — și de categoria socioprofesională. De exemplu, datele unui studiu⁷ întreprins în rîndul muncitorilor ITB arată că vîrsta medie — considerată ca fiind cea mai potrivită — pentru căsătoria femeilor este 21,5 ani, iar pentru căsătoria bărbaților este 24,2 ani.

În privința intențiilor procreative, aproximativ 52% din lotul populației de tineri anticipează o familie cu minimum doi copii și aproape 48% doresc o familie cu 3 copii. Din cercetarea realizată în rîndul muncitorilor de la ITB a reieșit că aproximativ 71% doresc minimum 2 copii și 29% doresc minimum 3 copii.

Caracteristicile familiilor anticipate de muncitorii calificați, tehnicieni și viitorii intelectuali-specialiști sînt următoarele: **a.** întemeierea familiei la vîrstă tină; **b.** structura nucleară a familiei; **c.** număr sporit de copii și **d.** planificarea esalonată a apariției primului copil în familie după 3—4 ani de la întemeierea acesteia, iar a celorlalți la un interval de 2—3 ani între nașteri.

Tendința viitoarei familii de a se despărți de familia de origine (în privința locuinței) pune în evidență conturarea a două tipuri de familii distincte prin: vîrstă, mărime, nevoi de spațiu, comportamente etc.

Sub anumite aspecte rezultatele anchetelor de teren nu sînt comparabile cu datele din anuarele statistice.

Pentru o cunoaștere de ansamblu a raportului dintre aspirații — proiecte și realitate apreciem ca fiind utilă prezentarea unei informații cu caracter demografic cuprinse într-un studiu apărut în revista „Populație” din 1983 — din care rezultă că, la nivelul anului 1981, în România

* Tema: „Aspecte calitative ale aspirațiilor de locuire ale tineretului”, Laboratorul de studii și cercetări sociologice, 1974. Cercetarea a avut la bază o anchetă de termen al cărei eșantion a cuprins 526 studenți de la facultăți tehnice și umaniste, precum și 90 elevi de la o școală de ucenici din București. Persoanele investigate au fost suficient de tineri (18—24 ani) — majoritatea necăsătorite — pentru a fi puse în fața unor astfel de probleme și destul de conștienți pentru a-și exprima cu responsabilitate opinia față de viitorul lor comportament demografic.

⁷ Tema: „Organizarea utilizării timpului social”, Laboratorul de studii și cercetări sociologice” 1975.

numărul copiilor pe o femeie a fost de 2,36.⁸ Vîrsta medie la naștere a fost de 25,2 ani față de 27 ani în Franța.

Întrucît studiile realizate în cadrul Laboratorului de studii și cercetări sociologice au urmărit anticipări relative la un fenomen probabil — avînd însă ca obiectiv pentru persoanele investigate, un scop și o finalitate — tematica lor se înscrie în sfera problematicei aspirațiilor, cu particularizare la familie.

Datorită importanței și rolului familiei în societatea noastră, apreciem că în viitor vor trebui realizate noi studii cu privire la comportamentul demografic în care — printre alte elemente — să fie analizată nu numai concepția față de mărimea familiei ei și atitudinea față de căsătorie ca instituție socială.⁹

3. Funcția socializatoare a familiei

În cadrul procesului de socializare a individului, influența familie de proveniență depășește în dimensiuni și profunzime acțiunea altor agenți. La baza afirmației stau următoarele elemente obiective:

a. universalitatea familiei. Familia este o instituție prezentă în toate societățile umane;

b. Petrecerea primilor ani de viață, cu preponderență, în cadrul familiei. Cercetările științifice au demonstrat că primii ani din existența individului sînt cei mai importanți ani din perspectivă socializatoare;

c. modul de organizare și funcționare a familiei. Organizarea familiei reprezintă un model de organizare socială în care structura pe sexe și vîrste, relațiile afective, de colaborare, diviziunea muncii au un rol hotărîtor;

d. mecanismele familiei. Familia dispune de un puternic mecanism de socializare a copiilor;

e. familia și formarea personalității. Moștenirea socială cea mai profundă a unui individ provine de la familia de origine. Acțiunea celorlalți agenți socializatori este mai puțin puternică și eficientă, pentru că nu îndeplinește aceste condiții și întrucît este — într-o anumită măsură — filtrată de familie înainte de a ajunge la copil. Cu toate acestea nu poate fi negat rolul însemnat pe care îl îndeplinesc ceilalți agenți socializatori în procesul dezvoltării copiilor.

Esența și conținutul socializării se transmit printr-un set de tehnici de socializare, a căror diversitate variază în funcție de caracteristicile sociale (clasă, comunitate, profesie, status social, status socio-economic), familiale (structura pe sexe și vîrstă a familiei, poziția individului în grupul familial, procesele de decizie și autoritate) și individuale (temperament, putere de învățare, receptivitate etc.).

Secvențele socializatoare sînt dependente, de vîrsta cuplului. Variațiile secvențelor de socializare sînt funcție de: 1. intensitatea efortului

⁸ Vasile Ghețu, *Evolution de la fécondité en Roumanie. Une approche longitudinale*, în „Population”, nr. 2/1983.

⁹ Vezi în acest sens și Emil Mesaros, *Comportamentul demografic și planificarea familiei*, în „Viitorul social”, nr. 4/1972.

socializator depus de agenții socializatori și 2. notele de conținut particular pe care agenții le includ în fiecare secvență. Intensitatea și conținutul variază, la rândul lor, în raport de mediul social, status-ul socio-economic al familiei, tipul familiei, istoria personală a agenților socializatori.

Formalizarea secvențelor socializatoare — în funcție de vîrsta subiectului socializării — se poate întreprinde prin atribuirea unei valori fiecăreia dintre secvențe. Prezentarea secvențelor socializatoare — prin măsura dihotomiilor — pe baza unor criterii determinate, nu exclude nicicum spațiul foarte larg de manifestare a valorilor.

Secvențe socializatoare	Dihotomia	Criteriile
1. secvența emoțională	suficient-insuficient	standarde psihologice
2. manipularea copilului	adecvat-neadecvat	standarde medicale
3. formarea deprinderilor fiziologice (hrană, somn, etc.)	corect-incorect	standarde medicale
4. formarea deprinderilor fizice (mers)	rapid-lent	standarde medicale
5. formarea deprinderilor verbale	rapid-lent	standarde socio-medicale
6. formarea deprinderilor sociale (cerere, salut, etc.)	acceptabil-inacceptabil	standarde socio-comunitare
7. formarea deprinderilor de igienă și alimentație	corect-incorect	standarde medicale
8. internalizarea valorilor morale	corespunzător-necorespunzător	standarde comunitare, sociale, familiale
9. internalizarea valorilor economice	individuale-sociale	standarde sociale
10. inițierea deprinderilor de muncă (cu diferite faze: imitație, joc, modelare)	utile-inutile	stabilitatea sau schimbarea statutului socioprofesional al familiei
11. formarea concepției despre lume	conformitate-neconformitate	standardele familiei în raport cu schimbarea statutului social al individului
12. consolidarea deprinderilor de muncă	permanente-nepermanente	
13. încadrarea în diviziunea muncii din familie	mult-puțin	
14. consolidarea valorilor transmise de familie	familiale-sociale	
15. formarea valorilor familiale (partener, căsătorie, copil)	tradițional — modern	
16. formarea valorilor profesionale	tradițional — modern	
17. încadrarea copiilor în profesiune	adecvată-neadecvată	
18. realizarea căsătoriei	reușită — nereușită	

Întrucît la aproape oricare dintre aceste secvențe socializatoare poate interveni apariția unui alt copil, este necesar să prezentăm eventualele probleme pe care trebuie să le rezolve agenții socializatori: a. necesitatea redefinirii rolurilor parentale; b. rezolvarea posibilelor con-

flicte duble (între părinți și între frați); e. redefinirea rolului primului născut și, pe rînd, a următorilor; d. schimbări de personalitate la membrii microgrupului familial ca urmare a înaintării în vîrstă și a schimbării structurii pe vîrste și sexe a familiei.

Schema noastră de tratare a problematicii statuturilor și rolurilor tinerilor este parțial diferită — dar nu contradictorie — față de concepția expusă în unele lucrări de sociologie din România.¹⁰

Scopul și rezultatul final al socializării este personalitatea individului. Pentru analiza raportului dintre socializare și personalitate sînt esențiale următoarele direcții de abordare: socială, familială, individuală. Abordarea socială are drept scop să stabilească relația dintre procesul de socializare și personalitatea de bază.¹¹ La nivel familial se cercetează raportul dintre socializarea în familie și formarea personalității copilului, în timp ce abordarea individuală tratează problema din perspectiva individului supus procesului de socializare. La fiecare nivel (social, familial, individual) apar elemente noi — reprezentate prin variabile — care sporesc dificultatea cercetării lor.

Familia tinăra trece astăzi pe seama societății sau împarte cu societatea un anumit set din responsabilitățile față de copiii săi. Cu toate acestea, familia continuă să dea copilului o parte importantă din pregătirea necesară acestuia în scopul existenței independente ca adult în cadrul societății; ea îi transmite și-l determină să interiorizeze anumite valori, modele de comportament, deprinderi, atitudini, concepții. Gradul de convergență dintre socializarea realizată de familie și sistemul general — social de valori și modele de comportament este important, atît pentru individul care trebuie să se integreze în ansamblul social, cît și pentru societatea care îl primește. Astfel între socializarea din familie și cerințele sociale cele mai largi trebuie să existe o anumită convergență necesară pentru viabilitatea celor două sisteme — familie și societate — în interconexiunea lor. În funcție de accepțiunile și adaptările individuale familia — ca principal agent socializator — poate răspunde mai mult sau mai puțin adecvat sarcinii pe care i-a stabilit-o societatea: aceea de a contribui la geneza personalității, la formarea conștiinței socialiste a tinerei generații.

4. Servicii sociale pentru tinerele familii

Schimbările sociale care au avut loc în România: migrația rural-urban, mobilitatea socioprofesională, mărirea duratei de școlarizare, separarea timpurie a tinerilor de familia de proveniență, modificările în sistemul social de valori reprezintă elemente obiective care generează apariția și dezvoltarea unor trebuințe noi și implicit a unor noi tipuri de servicii sociale. Anumite probleme de natură obiectivă ale familiei tinere nu pot fi rezolvate la nivelul acestui microgrup social de el însuși

¹⁰ Fred Mahler, *Introducere în Juventologie*, București, Edit. științifică și enciclopedică, 1983

¹¹ Ralph Linton, *Fundamentul cultural al personalității*, București, Edit. științifică, 1968, p. 155—156.

sau prin intermediul serviciilor sociale existente în prezent. Prin efortul statului s-a asigurat o bază materială solidă în vederea satisfacerii necesităților populației pentru serviciile sociale considerate esențiale (de ex. învățământ, cultură, artă, ocrotirea sănătății etc.). O caracteristică a societăților moderne constă în aceea că necesitățile sociale pentru servicii se exprimă tot mai mult sub o formă individualizată. Fenomenul este determinat atât de existența prealabilă a premiselor pentru satisfacerea nevoilor generale cât și de faptul că rezolvarea unor nevoi generează aspirații care se transformă în nevoi și trebuințe noi, cu caracter personalizat. De aceea, considerăm că în viitor va trebui să crească — în mod diversificat — și gradul de implicare materială directă a populației, la rezolvarea unor probleme privind organizarea și funcționarea serviciilor sociale. Definim — operational — serviciile sociale ca fiind activități circumscrise în sfera raporturilor interuman instituționalizate pentru contactul direct dintre nevoile sociale și modalitățile de satisfacere a lor, în scopul creșterii nivelului vieții și al dezvoltării personalității umane.

Din cercetările noastre a ieșit în evidență necesitatea studierii posibilităților de înființare a unora dintre următoarele categorii de servicii sociale :

1. servicii de consulting în probleme de familie (ex. organizarea vieții de familie, căsătorie, creșterea și îngrijirea copiilor);
2. servicii de consulting și îndrumare în situații personale dificile (profesionale, afective, juridice);
3. servicii pentru supravegherea și educarea copiilor mici (în afara creșei, grădiniței și școlii);
4. servicii speciale în vederea formării și cultivării deprinderilor și aptitudinilor copiilor mici (învățarea de limbi străine și lucru manual, inițierea în muzică, desen, pictură, mini — tehnică, șah și sport);
5. servicii de îndrumare în probleme privind igiena și alimentația copiilor de diferite vârste;
6. servicii de îndrumare a adulților pentru relațiile cu copii;
7. servicii de îndrumare și consultații psiho-medicale;
8. servicii de consulting în domeniul relațiilor sociale (vecinătate, prieteni, comportament în colectivitate etc.).

Datele statistice și informațiile obținute prin intermediul anchetei arată că există un interes general — de la populație până la specialiști — pentru acest sector al activității sociale*.

Fiecare serviciu din cele enumerate — este apreciat ca necesar de cel puțin 35% din totalul populației investigate. La rândul lor specialiștii apreciază că toate serviciile sunt necesare și urgente, într-o perspectivă mai mult sau mai puțin îndepărtată. Întrucât unii ani recomandați pentru înființare sunt foarte apropiați de prezent (1983) rezultă că absența unor asemenea servicii a ajuns deja să fie resimțită pe plan social.

¹² *Căile de perfecționare a serviciilor sociale în sprijinul tinerelor familii*, Laboratorul de studii și cercetări sociologice, 1981.

* Ancheta a fost realizată în anii 1980 — 1981. Investigația de teren a cuprins un eșantion reprezentativ pentru tinerele familii (18 — 34 ani), de 654 persoane din întreprinderi și instituții bucurestene; un lot de specialiști din instituții de învățământ și cercetare; precum și un lot de cadre didactice din sectoarele 5 și 6 ale Capitalei.

a. pregătirea socială corespunzătoare a tinerilor pentru noile condiții de muncă și de viață specifice revoluției tehnico-științifice ;

b. preluarea parțială sau totală a unor activități care prin tradiție s-au desfășurat pînă acum în cadrul familiei ;

d. crearea și urmărirea timpului disponibil al tinerelor familii;

în domeniul activității profesionale, atât prin intermediul muncii produc-

1100 **f. crearea cadrului obiectiv pentru promovarea disciplinei socialiste**

g. creșterea nivelului de dezvoltare culturală și de socializare a popu-

Dezvoltarea și perfecționarea sistemului de servicii sociale, adecvat dezvoltării acestora. Românii implică rezolvarea printre altele a pro-

Pentru acelea dintre serviciile înființate experimental care se vor

Întrucît vizează dezvoltarea personalității umane, serviciile sociale

with decreasing growth rate, the growth rate of the economy is lower than the growth rate of the population, and the economy is in a state of stagnation.

Elle est membre du conseil d'administration de l'association "Le Centre de la femme" et du conseil d'administration de l'association "Le Centre de la femme".

55. *Chrysomelids* (Coleoptera: Chrysomelidae) (10 specimens)

1960-1961

„abordare sistemică” etc. Se vorbește și se scrie din ce în ce mai mult ca

© 2000 Blackwell Science Ltd, *Journal of Internal Medicine* 247: 395–401